

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Л.Г. Удовика, Я.О. Сидоров

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

**Методичні рекомендації до організації та проходження
практики для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-
наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право
освітньо-наукової програми 081 Право**

Запоріжжя

2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Л.Г. Удовика, Я.О. Сидоров

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Методичні рекомендації до організації та проходження
практики для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового)
рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-
наукової програми 081 Право

Схвалено науково-методичною радою юридичного факультету
протокол № 10 від 02.06.2020 року

Затверджено Вченою радою ЗНУ
протокол № 12 від 23.06.2020 року

Запоріжжя
2020

УДК 378.147

Удовика Л.Г., Сидоров Я.О. Методичні рекомендації до організації та проходження практики для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової програми 081 Право. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 47 с.

Методичні рекомендації систематизовано розкривають мету, основні завдання та компетентності, які повинен здобути аспірант, програмні результати навчання, структуру та зміст педагогічної практики здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової програми 081 Право. Надаються методичні матеріали та детально пояснюються вимоги щодо оформлення необхідної документації, в т.ч. звітної, за результатами проходження педагогічної практики.

Значна увага приділяється навчально-методичному забезпеченню самостійної роботи аспіранта та розробці методичних та тестових матеріалів для проведення занять, контрольних заходів.

Призначені для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової програми 081 Право.

Рецензент

Т.О. Коломоєць, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ЗНУ

Відповідальний за випуск

В.К. Колпаков, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права ЗНУ.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Загальні положення.....	7
1. Мета та завдання педагогічної практики.....	7
2. Місце педагогічної практики в структурі освітньо-наукової програми.....	8
3. Компетентності, що має здобути аспірант та програмні результати проходження педагогічної практики.....	8
Педагогічна практика аспіранта: організація та здійснення. Методичні рекомендації щодо складання звітної документації	12
4. Організація і керівництво педагогічною практикою.....	12
5. Освітні технології, що використовуються при проходженні педагогічної практики.....	14
6. Права та обов'язки аспірантів, які проходять педагогічну практику.....	15
7. Структура та зміст педагогічної практики.....	17
8. Захист педагогічної практики.....	19.
9. Основні документи педагогічної практики. Вимоги до оформлення звітної документації.....	20
10. Форми та методи контролю.....	28
Рекомендована література.....	31
Інформаційні ресурси.....	33
Додатки.....	34

ВСТУП

Методичні рекомендації «Педагогічна практика» розроблені для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, освітньо-наукової програми 081 Право, відповідно до вимог Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року, Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 р. № 579, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341, Указу Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 року № 344/2013 та відповідно до освітньо-наукової програми 081 Право Запорізького національного університету.

Методичні рекомендації визначають загальний порядок організації, проведення і узагальнення результатів педагогічної практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (аспірантів) у процесі їхньої підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти в Запорізькому національному університеті.

Педагогічна практика (код навчальної дисципліни ПП 1 – практика педагогічна) належить до циклу професійної підготовки (цикл 1.2.) обов'язкових компонентів освітньо-наукової програми підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії. Здійснення педагогічної практики входить до обсягу кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), визначених Запорізьким національним

університетом для реалізації освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії.

Відповідно до освітньо-наукової програми аспіранти проходять педагогічну практику в III семестрі другого року навчання впродовж двох тижнів. Загальний обсяг практики складає 90 годин (3 кредити).

Педагогічна практика є одним із найбільш важливих етапів професійної підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня та відіграє системоутворюючу роль серед усіх форм освітньо-наукової діяльності аспіранта, забезпечуючи зв'язок між науково-теоретичною та практичною підготовкою майбутніх докторів філософії, набуття ними досвіду професійної педагогічної діяльності, залучення аспірантів до самостійної науково-пошукової діяльності, що стає підґрунтям для формування здібностей до творчого вивчення проблем науки, умінь вільно орієнтуватися в стрімкому потоці інформації та спонукає й фокусує на дослідницькій діяльності.

Базою для проходження педагогічної практики визначено кафедри Запорізького національного університету, за якими закріплені аспіранти.

Безпосереднє керівництво педагогічною практикою кожного аспіранта здійснює його науковий керівник.

Результати проходження педагогічної практики майбутніми докторами філософії обговорюються під час науково-методичних семінарів і засідань відповідної кафедри.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Мета та завдання педагогічної практики

Мета: здобуття професійних програмних компетентностей для здійснення педагогічної діяльності та реалізації освітньо-наукових програм, зокрема освітньо-наукової програми 081 Право.

Завдання:

- мотивування до викладацької діяльності та усвідомлення престижності педагогічної праці;
- формування й розвиток умінь та навичок педагогічної діяльності в Запорізькому національному університеті;
- ознайомлення з методичною документацією кафедри та здатність розробляти відповідні матеріали для забезпечення освітнього процесу;
- здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики;
- опанування навичками викладання юридичних дисципліни з використанням сучасних освітніх методів та педагогічних технологій;
- здатність здійснювати компаративний аналіз зарубіжного досвіду (в т.ч. країн ЄС) нормотворення та правозастосування у вирішенні теоретичних та практичних проблем правової науки.
- усвідомлення специфіки виховної роботи на юридичному факультеті Запорізького національного університету та здобуття практичного досвіду організації та здійснення виховних заходів за різними напрямками (морально-етичний, національно-патріотичний, екологічний, професійний, художньо-естетичний, утвердження здорового способу життя, недискримінаційної комунікації та сприйняття особистості);
- документування перспектив та результатів педагогічної діяльності.

2. Місце педагогічної практики в структурі освітньо-наукової програми

Педагогічна практика (код навчальної дисципліни ПП 1 – практика педагогічна) належить до циклу професійної підготовки (цикл 1.2.) обов'язкових компонентів освітньо-наукової програми підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

Педагогічна практика базується на знаннях та уміннях, здобутих в процесі вивчення дисциплін «Педагогічні технології в системі вищої освіти» (код навчальної дисципліни ЗП 3), «Основи академічного письма та академічної доброчесності» (код навчальної дисципліни ЗП 6), «Риторика і публічні виступи» (код навчальної дисципліни ЗП 7) та є логічним продовженням здобуття досвіду теоретичної та практичної професійної діяльності здобувачем вищої освіти ступеня доктора філософії.

3. Компетентності, що має здобути аспірант та програмні результати проходження педагогічної практики

Педагогічна практика здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії спрямована на формування таких компетентностей, визначених відповідною освітньо-науковою програмою:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики

Загальні компетентності: здатність враховувати точки зору, що ґрунтуються на різних світоглядних, конфесійних та соціокультурних засадах;

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення, генерування нових ідей та досягнення наукових цілей;

- здатність дотримуватись етичних зобов'язань та етики поведінки, академічної доброчесності під час проведення наукових досліджень та презентації їх результатів;
- здатність управляти науковими проектами, аргументувати та презентувати результати власного дослідження;
- здатність до організації та планування; навички управління інформацією; здатність до комунікації, взаємодії; відчуття ваги помилки; здатність прийняття рішень, відповідальність¹.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: здатність використовувати доказовий інструментарій в процесі аргументації та вироблення авторського підходу до вирішення фахового завдання в контексті наукового правового дослідження;

- здатність збирати, досліджувати та оцінювати правові джерела інформації (нормативно-правові акти, ненормативні правові акти, судову адміністративну практику, soft law та ін.).

- здатність викладати юридичні дисципліни з використанням сучасних освітніх методів та педагогічних технологій.

- здатність здійснювати компаративний аналіз зарубіжного досвіду (в т.ч. країн ЄС) нормотворення та правозастосування у вирішенні теоретичних та практичних проблем правової науки.

- здатність формулювати та обґрунтовувати висновки, пропозиції та рекомендації правового дослідження, генерувати прогностичні ідеї розвитку юридичної науки.

Програмні результати навчання:

Аспірант повинен знати:

---

¹ Бондарчук О.І., Ануфрієва О.Л. Науково-педагогічна практика : робоча програма для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 053 «Психологія», освітньо-наукової програми «Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку». Київ, 2020. 24с. URL: http://www.umo.edu.ua/images/content/aspirantura/rob_prog/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%A3%D0%9C%D0%9E.pdf. (дата звернення: 09.07.2020).

- основні нормативно-правові акти, що регулюють освітній процес, в т.ч. відповідні локальні акти Запорізького національного університету;
- форми організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, сучасні освітні методи та педагогічні технології;
- порядок та особливості усіх видів робіт кафедри на якій здійснюється проходження практики;
- особливості наукового правового пізнання порівняно з пізнанням в інших науках – природничих і соціальних;
- методичне та програмне забезпечення відповідної навчальної дисципліни;
- методичні вимоги, що висуваються до основних форм освітньої роботи в закладі вищої освіти (методику підготовки та проведення лекцій, практичних занять, методи організації самостійної роботи студентів, форми і методи педагогічного контролю);
- знання здобутків різних типів наукових правових шкіл і напрямів праворозуміння;
- знання принципів та засад здійснення проєктної діяльності.

Аспірант повинен **уміти**:

- застосовувати різноманітні сучасні методи наукових досліджень у своїй науковій роботі і професійній діяльності;
- реалізовувати професійні здібності на практиці;
- застосовувати сучасні освітні методи та педагогічні технології з метою підвищення ефективності педагогічного процесу;
- підготувати план-конспект заняття відповідно до силабусу навчальної дисципліни;
- на основі творчого підходу вносити оригінальність у зміст навчальних дисциплін;
- розробляти методичні та тестові матеріали, забезпечуючи викладання відповідної дисципліни;

- проводити заняття з урахуванням участі осіб з особливими потребами та особливостей студентської аудиторії;
- володіти майстерністю профорієнтаційній роботі.

Застосування знань: здійснювати педагогічну діяльність із застосуванням сучасних освітніх методів та педагогічних технологій із використанням комп'ютерної техніки та інформаційних технологій в освітньому та науковому процесах;

- володіти засобами комунікації в професійній педагогічній діяльності;
- уміння збирати, аналізувати, систематизувати законодавство, що складає нормативну базу наукового дослідження, виявляти прогалини, суперечності та інші його недоліки, формувати власні пропозиції, спрямовані на їх подолання;
- вносити оригінальність у зміст навчальних дисциплін.

Комунікація: здатність спілкуватися в діалоговому режимі з студентською аудиторією, широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової та професійної діяльності, в тому числі і на міжнародному рівні, демонструючи системний науковий світогляд та культурний кругозір;

- володіння ґрунтовними навичками риторики та аргументації;
- активна участь в організації командної роботи та уміння бути ефективним у команді.

Автономія і відповідальність: дотримання етичних стандартів наукового правового дослідження, академічної доброчесності;

- здатність до гнучкого, оперативного розв'язання професійних проблем в умовах невизначеності та соціальної напруженості;
- робота щодо власного розвитку та вдосконалення;
- прагнення до підвищення професійної кваліфікації.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА АСПІРАНТА: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СКЛАДАННЯ ЗВІТНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

4. Організація і керівництво педагогічною практикою.

Педагогічна практика є стаціонарною та проводиться на базі відповідної кафедри юридичного факультету Запорізького національного університету після успішного засвоєння аспірантом навчальних дисциплін циклу загальної підготовки (ЗП) обов'язкових компонентів освітньо-наукової програми 081 Право:

- ЗП 1 Практичний курс англійської мови;
- ЗП 2 Критичне мислення;
- ЗП 3 Педагогічні технології в системі вищої освіти;
- ЗП 4 Основи дослідницько-інноваційної діяльності;
- ЗП 5 Основи європейської проєктної діяльності;
- ЗП 6 Основи академічного письма та академічної доброчесності;
- ЗП 7 Риторика і публічні виступи.

Відповідно до освітньо-наукової програми аспіранти проходять педагогічну практику в III семестрі другого року навчання впродовж двох тижнів. Загальний обсяг практики складає 90 годин (3 кредити).

Загальне керівництво та контроль за проходженням практики аспірантом покладається на завідувача кафедри, за якою закріплений аспірант.

Для безпосереднього керівництва практикою кожного аспіранта кафедра призначає наукового керівника з числа викладачів з науковим ступенем доктора або кандидата наук, який, як правило, поєднує ці обов'язки з обов'язками наукового керівника дисертаційної роботи аспіранта.

Педагогічна практика проводиться відповідно до графіку освітнього процесу ЗНУ. Індивідуальний план педагогічної практики узгоджується з науковим керівником та затверджується керівником практики.

Керівники педагогічної практики забезпечують:

- виховання у аспірантів стійкого інтересу до професії викладача, усвідомлення престижності педагогічної праці, потреби у фаховій і педагогічній самоосвіті;
- закріплення, поглиблення та синтезування фахових, педагогічних, методичних знань і лінгвістичних умінь (в т.ч. ґрунтовних навичок риторики та аргументації) у процесі розв'язання конкретних навчальних завдань;
- уміння аспірантів презентувати свої знання українською та іноземною мовами на рівні достатньому для усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження;
- здатність аспірантів спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової та професійної діяльності, в тому числі і на міжнародному рівні, демонструючи системний науковий світогляд та культурний кругозір;
- участь та ознайомлення аспіранта з сучасним станом навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах;
- формування творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності як викладача у вищій школі;
- здатність виявляти, формулювати і вирішувати наукові проблеми, враховуючи точки зору, що ґрунтуються на різних світоглядних, конфесійних та соціокультурних засадах;
- дотримання аспірантами етичних зобов'язань та етики поведінки, академічної доброчесності під час проведення наукових досліджень та презентації їх результатів.

Керівники педагогічної практики виконують такі види діяльності:

1. Вирішують організаційні питання, пов'язані з педагогічною практикою.

2. Надають аспірантам консультації з питань змісту і планування навчальних занять.

3. Організують та контролюють підготовку до лекційних, практичних і семінарських занять та відвідування навчальних занять.

4. Відвідують заняття закріплених за ними практикантів та аналізують їх.

5. Проводять семінари, за участю аспірантів, з фахових дисциплін, на яких демонструють методичні прийоми викладання та проводять їх аналіз.

6. Перевіряють документацію, аналізують звіти практикантів.

5. Освітні технології, що використовуються при проходженні педагогічної практики

При реалізації педагогічної практики використовуються наступні педагогічні технології:

1) традиційні: підготовка та проведення лекцій, лабораторних і практичних занять;

2) сучасні інтерактивні технології:

- майстер-класи викладачів;
- педагогічні майстерні, студії, лабораторії;
- відпрацювання навичок;
- робота у групах;
- інтерактивні презентації;
- дискусії;
- мозкові штурми;
- рольові ігри;
- аналіз кейсів.

6. Права та обов'язки аспірантів, які проходять педагогічну практику

Основні права та обов'язки аспірантів-практикантів визначаються загальними чинними нормативними документами щодо організації їх практичної підготовки.

Впродовж педагогічної практики аспірант-практикант має право:

- приймати участь у роботі закладу освіти, у конференціях, навчально-методичних нарадах факультету, університету;
- отримувати консультації з будь-яких питань, що стосуються практики у наукового керівника (керівника педагогічної практики);
- вносити пропозиції, щодо вдосконалення програми педагогічної практики та окремих документів;
- на вмотивовану попередню оцінку з педагогічної практики та отримати пояснення наукового керівника (керівника практики) щодо такої оцінки;
- звертатися для вирішення суперечливих питань до керівника практики, завідувача кафедри та декана факультету;
- в законний спосіб користуватись матеріально-технічною базою (навчальні аудиторії, лабораторії тощо) відповідної кафедри, факультету, університету; фондами бібліотеки Запорізького національного університету.

В період проходження педагогічної практики аспірант-практикант зобов'язаний:

- виконувати правила внутрішнього розпорядку, розпорядження адміністрації навчального закладу і наукового керівника (керівника практики);
- брати участь у конференціях (настановчих, підсумкових тощо) з педагогічної практики та організаційно-методичних заходах відповідної кафедри ЗНУ;
- виконувати у повному обсязі всі вимоги програми педагогічної практики на відповідному професійному рівні;

- брати участь в організації та проведенні освітньо-виховних заходів зі студентами за різними напрямками (морально-етичний, національно-патріотичний, екологічний, професійний, художньо-естетичний, утвердження здорового способу життя, недискримінаційної комунікації та сприйняття особистості);

- проявляти ініціативу і творчість під час проведення навчальної та освітньо-виховної роботи;

- своєчасно виконувати індивідуальний план та подавати на перевірку відповідну документацію;

- складати конспекти, план і аналіз роботи, затверджувати їх у встановлений спосіб та строки;

- суворо та неухильно дотримуватись правил безпеки під час проведення занять;

- будувати взаємовідносини зі студентами та колегами на принципах взаємоповаги та взаєморозуміння;

- брати активну участь в аналізі занять; вести щоденник педагогічної практики;

- дотримуватися притаманних професії педагога правил поведінки та зовнішнього вигляду, глибоко усвідомлюючи, що він є представником факультету, його викладацького і студентського колективу. Тому повинен бути організованим і коректним.

7. Структура та зміст педагогічної практики

№	Розділ (етап) педагогічної практики	Зміст розділу (етапу) педагогічної практики	Всього годин	Аудиторні години	Самостійна робота
1	Підготовчий етап	Проведення організаційно-інструктивної (настановчої) конференції. Ознайомлення з освітнім процесом ЗНУ, аналіз відповідної освітньої документації. Планування педагогічної роботи аспіранта на кафедрі. Відвідування лекцій та практичних занять, засідань кафедри, наукових та науково-методичних кафедральних та міжкафедральних семінарів, нарад кураторів академічних груп. Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка. Вивчення та неухильне дотримання санітарно-гігієнічного режиму кафедри, вимог законодавства щодо охорони праці, пожежної безпеки, режиму адаптивного карантину, викликаного гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2	40		40
2	Педагогічний етап	Підготовка та проведення відкритої лекції та самоаналіз проведеної аспірантом лекції.	8	2	6
		Підготовка та проведення практичних занять зі студентами та самоаналіз проведених занять. Розробка додаткових методичних та тестових матеріалів.	8	2	6
		Участь в організації наукових студентських конференцій, у роботі наукового семінару кафедри тощо.	8	4	4
		Підготовка та проведення виховного заходу зі студентами. Аналіз	8	4	4

		проведеного заходу.	8	4	4
		Індивідуальна робота зі студентами.			
3	Підсумковий етап	Обговорення результатів проведення відкритих занять.	2		2
		Підготовка звітної документації за результатами проходження педагогічної практики.	6		6
		Захист звіту за результатами проходження практики та проведення підсумкової конференції.	2	2	
		Всього годин	90	18	72

Зміст педагогічної практики аспірантів передбачає здійснення певних **заходів** щодо

- **ознайомлення** практиканта з основними напрямками діяльності відповідної кафедри, професійними обов'язками практиканта, навчальними планами дисциплін викладання та силабусами;

- **складання** індивідуального плану і програми роботи практиканта, що передбачають завдання з навчально-виховної, практичної і науково-дослідницької діяльності; відвідування засідань кафедри, а також лекцій, семінарських і практичних занять, що проводяться викладачами відповідної кафедри; **відвідування** занять, що проводяться іншими аспірантами-практикантами із наступним їх аналізом та обговоренням;

- **підготовка** планів, конспектів, методичних матеріалів лекційних та практичних занять та **проведення** відповідних занять для студентів. На заняттях аспірантів повинні бути присутні керівники практики та викладачі кафедри. Після кожного проведеного аспірантом заняття має проводитись його детальне **обговорення** із зазначенням переваг й недоліків цього заняття;

- **оформлення** результатів досліджень у вигляді доповіді із **заслуховуванням** її на науковому чи науково-методичному семінарі відповідної кафедри чи науковій конференції, що проводяться юридичним факультетом ЗНУ, або у вигляді наукової статті;

- проведення індивідуальної роботи зі студентами;
- представлення та захист звіту аспіранта за результатами проходження педагогічної практики на засіданні кафедри (підсумковій конференції).

8. Захист педагогічної практики

Захист результатів педагогічної практики відбувається на підсумковій конференції (засіданні відповідної кафедри) із заслуховуванням звіту аспіранта про виконання індивідуального плану та програми педагогічної практики.

За результатами проходження практики аспіранти формують та подають звітні матеріали:

- індивідуальний план та програму проходження педагогічної практики;
- звіт про виконання індивідуального плану та програми проходження педагогічної практики;
- щоденник педагогічної практики;
- витяг з протоколу засідання відповідної кафедри про затвердження звіту про проходження педагогічної практики;
- конспект лекцій, що були прочитані практикантом;
- методичні розробки відповідних семінарських (практичних) занять;
- рецензію наукового керівника на навчальне заняття зі студентами, що було проведено аспірантом самостійно (лекція, практичне, семінарське тощо);
- відгук-характеристику керівника практики про проходження педагогічної практики аспірантом;
- оформлений аналіз взаємовідвідування занять колег аспірантів-практикантів.

Захист звіту з педагогічної практики відбувається перед членами комісії, що утворюється на юридичному факультеті Запорізького

національного університету. Підсумки педагогічної практики обговорюються на засіданнях кафедр юридичного факультету ЗНУ під час атестації аспірантів.

Звіт про виконання педагогічної практики та протокол засідання відповідної кафедри про затвердження такого звіту подаються аспірантом до відділу аспірантури та докторантури ЗНУ. Зазначена документація зберігається в особовій справі аспіранта і розглядається під час його атестації.

9. Основні документи педагогічної практики. Вимоги до оформлення звітної документації.

1. Індивідуальний план та програма роботи аспіранта-практиканта щодо проходження педагогічної практики в ЗНУ.

2. Щоденник практиканта (педагогічний щоденник), у якому фіксується вся документація та щоденна робота з педагогічної практики.

3. Звіт про виконання програми практики та індивідуального плану педагогічної практики.

4. Плани, конспекти, методичні матеріали лекційних, семінарських, практичних занять, що були проведені аспірантом-практикантом самостійно.

5. Відгук-характеристика наукового керівника (керівника практики) про проходження педагогічної практики аспірантом.

6. Витяг з протоколу засідання відповідної кафедри про затвердження звіту про проходження педагогічної практики.

7. Рецензію наукового керівника на навчальне заняття зі студентами, що було проведено аспірантом самостійно.

8. Звіт про взаємовідвідування занять колег аспірантів-практикантів.

Аспірантам-практикантам рекомендується також підготувати *індивідуальний звіт проходження практики*, зазначивши у ньому наступну інформацію: обсяг фактично виконаної роботи за основними розділами програми практики і самооцінка якості її виконання; що викликало

особливий інтерес у роботі, що вдалося краще і які труднощі були в роботі; які нові педагогічні уміння і навички були отримані; власні висновки з організації практики, якості керівництва з боку баз практики, університету; пропозиції щодо удосконалення окремих аспектів організації практики.

Індивідуальний план проходження педагогічної практики складається аспірантом-практикантом на весь період практики спільно з керівником від бази практики впродовж першого дня практики і завіряється його підписом з датою ознайомлення.

Щоденник практики (педагогічний щоденник) служить для послідовного, хронологічного запису ходу педагогічної практики. Ведення щоденника є засобом формування у аспірантів умінь планувати і оцінювати виконану роботу. Записи у щоденнику допомагають висловлювати своє ставлення до різних питань організації освітнього процесу, формувати педагогічне мислення, узагальнювати провідний досвід роботи зі студентами.

Щоденник практики (педагогічний щоденник) оформлюється в звичайному зошиті.

Щоденник має містити наступні відомості:

- ☐ прізвище, ім'я, по-батькові аспіранта-практиканта, інформацію про базу практики, терміни педагогічної практики);
- ☐ прізвища, ім'я, по батькові наукового керівника (керівника практики);
- ☐ опис діяльності аспіранта на базі практики.

Щоденник заповнюється щодня із зазначенням дати, змісту, виду та характеру виконаної практикантом роботи. У ньому занотовуються:

- ☐ відомості про аналіз відвіданих практикантом занять;
- ☐ данні про самоаналіз проведених аспірантом заходів;
- ☐ характер висловлених зауважень;
- ☐ інформація про підготовку та обговорення плану-конспекту

занять з науковим керівником (керівником практики);

- участь у наукових та науково-методичних радах, семінарах, конференціях кафедри, факультету університету;
- відомості про виконану виховну роботу;
- психолого-педагогічні спостереження за окремими студентами і академічними групами у цілому під час занять і позааудиторної роботи.
- свій емоційний стан у процесі комунікативної взаємодії зі студентами, колегами, викладачами.

Крім того доцільно вносити особисті враження про заклад освіти, факультет, заняття, студентів, колег, виділяючи найбільш істотне.

Особливу увагу слід звернути на зміст освітнього процесу, на методику проведення навчальних занять та виховних заходів. Слід уважно аналізувати форми і методи виховної роботи, що проводиться зі студентами.

Спостерігаючи і вивчаючи навчальні заняття професорів та доцентів відповідної кафедри, слід відображати в записах кращий досвід, уникаючи завчасних висновків та категоричних позицій, думок. Оцінювання діяльності педагогів необхідно здійснювати надзвичайно розсудливо. Крім того, слід навчитися аналізувати власну діяльність: відзначити вдало застосовані методичні прийоми, ефективні форми роботи, результати їх дії на студентів, досягнення поставленої мети навчального заняття та виконання відповідних завдань; підкреслити те, що виявилось недоцільним у ході заняття. Під час проходження практики аспірант має визначити, яких помилок припустився через нестачу професійних знань і умінь (вміння відбору й структурування й візуалізації навчального матеріалу, вміння активізувати студентів, організовувати їхню самостійну діяльність, варіювати методи та технології в процесі викладання дисциплін тощо), а які зумовлені його особистісними якостями (способи взаємодії, рівень емпатії, стиль спілкування, емоційність

тощо)². Аналіз роботи дозволить практикантові усунути виявлені недоліки у подальшому.

Записи в щоденнику повинні бути змістовними, лаконічними. У них повинні фігурувати прізвища студентів та колег. Аспірант-практикант обов'язково повинен мати щоденник при собі під час проходження практики.

При завершенні педагогічної практики аспіранти звітують про її виконання та одержують залік.

Звіт про виконання педагогічної практики повинен містити відомості про виконання всіх розділів програми практики у відповідності до індивідуального плану роботи аспіранта-практиканта.

Звіт повинен складатись зі вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основна частина містить чотири розділи:

- знайомство з організацією навчально-виховного процесу у вищій школі. У цьому розділі необхідно надати характеристику документів, якими керується кафедра в своїй поточній роботі;

- вивчення досвіду викладання викладачів під час відвідування аудиторних занять з навчальних дисциплін. У розділі варто подати опис відвідування занять та характеристику роботи викладача за критеріями:

- а) способи структурування і представлення навчального матеріалу;

- б) методи активізації навчальної діяльності;

- в) особливості професійної риторики.

- самостійне проведення занять практикантом. Варто надати опис проведених занять, методичну розробку проведених занять (зміст лекції, текст лекції, список використаних джерел), її презентацію; рецензію – відгук наукового керівника (керівника практики) на проведене заняття; методичну розробку, що включає тестові або контрольні завдання з проведених семінарських чи практичних занять;

---

² Олійник І. Роль педагогічної практики у формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. Т.3. С. 86-92.

- самоаналіз та оцінка якості проведення власного заняття³.

У основній частині рекомендовано охарактеризувати роботу, що була виконана аспірантом-практикантом за видами:

1. Навчальна робота. Зазначається: кількість занять проведених аспірантом самостійно, кількість відвідуваних занять інших аспірантів-практикантів та викладачів кафедри, ефект та користь відвідувань, якими ефективними прийомами взаємодії зі студентами слід скористатися, чого слід уникати у роботі педагога. Також слід проаналізувати проведені самим практикантом заняття. Який позитивний досвід був набутий, що не вдалося вирішити і чому, над чим необхідно працювати у подальшому. Крім того, необхідно відобразити свою участь в обговоренні занять інших аспірантів-практикантів.

2. Методична робота. Зазначаються методичні матеріали кафедри, що були опрацьовані аспірантом-практикантом та аналізується участь у методичних семінарах, конференція. Фіксується визначена методика підготовки і проведення навчальних занять, їх специфіка та обґрунтовується вибір засобів, методів, методичних прийомів, форм навчання, що використовувались практикантом під час проходження педагогічної практики. Особливу увагу слід приділити методичній рефлексії власної діяльності з формування системи наукових понять у студентів, охарактеризувати технології, що реалізовувалися, обґрунтувати власні розробки з цих питань, запропонувати шляхи вдосконалення існуючих методик тощо. Також рекомендується зробити висновок про те, якими мають бути сучасні заняття з правничих дисциплін, а саме: як визначати зміст заняття, які методи і засоби навчання ефективніше сприяють пізнавальній активності студентів.

3. Виховна робота. В цій частині звіту слід висвітлити роботу аспіранта-практиканта в якості ментора, куратора академічної групи

---

³ Калаур І.Р., Чудик Н.О. Програма та методичні вказівки до проходження (педагогічної практики) аспірантами спеціальності 081 – Право (доктор філософії). Тернопіль, 2016. 22 с. URL: https://www.tneu.edu.ua/pdf/aspirantura/pravo/pedahohichna_praktyka/work.pdf

(співкуратора). Найважливішим у аналізі виховної роботи є чітке визначення якостей і психологічних особливостей особистості, формування яких ставилося за мету виховної роботи. Зазначаються організовані та проведені освітньо-виховні заходи, проводиться ґрунтовний аналіз ідей, виховного впливу, ефективності і значущості таких заходів. Особливе значення слід приділити проведенню заходів профорієнтаційної роботи щодо перспектив подальшого навчання на юридичному факультеті ЗНУ.

У висновках звіту необхідно зазначити, яке значення мала практика для педагогічної підготовки майбутнього доктора філософії, які позитивні і негативні сторони спостерігалися в організації практики, висловити власні пропозиції щодо удосконалення її організації, зробити висновки про власні здобутки під час виконання завдань педагогічної практики.

Звіт повинен бути підписаний і оцінений науковим керівником (керівником практики). У звіті необхідно подати кількісний та якісний аналіз проведеної педагогічної роботи, участь у роботі відповідної кафедри та факультету.

Обсяг звіту складає довільну кількість сторінок комп'ютерного набору. До загального обсягу входять титульна сторінка, план, вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел та додатки. Текст набирається на аркушах паперу стандартного формату А-4 з використанням шрифтів текстового редактора Times New Roman, кеглем 14, через 1,5 інтервали з дотриманням таких розмірів полів: верхнього і нижнього – 20 мм, лівого – 30 мм, правого – 10 мм. Кількість рядків на сторінці – не більше 40 рядків за умови рівномірного її заповнення. Титульна сторінка оформляється за встановленою формою.

Результати педагогічної практики науковий керівник (керівник практики) заносить до заліково-екзаменаційної відомості.

Розгорнутий *план-конспект* заняття оформлюється згідно вимог до структури і змісту сучасного навчального заняття. Одне із проведених аспірантом-практикантом занять включається до звітної документації як

демонстрація рівня сформованості його педагогічних компетентностей щодо здатності правильно формулювати мету заняття, визначати його структуру і зміст, організовувати навчально-пізнавальну діяльність студентів тощо.

У загальному вигляді *структура плану-конспекту лекційного заняття* має такий вигляд:

Дата проведення.

Порядковий номер лекційного заняття в робочій програмі навчальної дисципліни.

Шифр академічної групи, спеціальність.

Тема.

Мета:

Тип лекції: (вступна, тематична, заключна, оглядова, проблемна, лекція-бесіда, лекція-провокація тощо).

Міждисциплінарні зв'язки:

Форми роботи:

Методи навчання і контролю:

Методичне забезпечення: (опорні конспекти, текст лекції, картки, схеми, роздавальний матеріал, довідники, мультимедійні презентації тощо).

Обладнання: (таблиці, комп'ютер, мультимедійний проєктор, природні об'єкти тощо).

Рекомендована література для подальшого опрацювання студентами: основна і додаткова (конкретно вказати автора, назву, рік видання, сторінки).

Основні питання, які розглядаються під час лекції (не більше чотирьох на одну лекцію).

Хід лекції:

Розкрити зміст інформації, що висвітлюється під час лекції, описати дії викладача, застосування методів навчання й виховного впливу на студентів, зазначити питання для обговорення або дискусії.

Самоаналіз проведеного заняття здійснюється аспірантом самостійно відразу після його проведення. Включення самоаналізу до звітної документації обумовлено вимогою до визначення рівня сформованості педагогічної компетентності щодо здатності до методичної рефлексії. Науковий керівник (керівник практики) ознайомлюється з ним, що засвідчується його власним підписом.

Взаємовідвідування занять є однією з форм взаємоконтролю і взаємонавчання, ефективною формою вивчення досвіду колег та проводиться з метою вдосконалення педагогічної майстерності. Взаємовідвідування – проводиться в межах кафедри згідно графіка, що складається, обговорюється і затверджується на засіданні кафедри до початку семестру.

Звіт про взаємовідвідування занять. Слід звернути особливу увагу на відповідність навчального матеріалу, який подається, навчальній програмі та тематичному плану, обсяг інформації, використання викладачем досягнень правової науки. Потрібно взяти до уваги та зазначити у звіті про взаємовідвідування занять і новизну матеріалу, повноту розкриття теми та навчальних питань, теоретичну та практичну спрямованість змісту, доступність і завершеність питань, які розглядаються, виділення головних змістових розділів, переконливість наведених прикладів, використання спеціальної термінології під час проведення різних видів занять⁴, специфіку методичних прийомів. Слід визначити (у тому числі з власного досвіду) повноту та глибину отриманих студентами знань, правильність їх оцінювання.

Підбиття підсумків педагогічної практики проводиться шляхом:

1. Аналізу звітної документації аспірантів.
2. Зарахуванням результатів виконання індивідуального плану педагогічної практики аспірантом та одержання ним заліку.

---

⁴ Інструкція з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2012. 198 с

За результатами перевірки звіту науковий керівник (керівник практики) складає загальний *відгук* й визначає оцінку, з якою звіт рекомендовано до захисту у комісії. Після перевірки поданого звіту науковим керівником (керівником практики) і його позитивної оцінки, зазначеної у відповідному *відгуку*, звіт з практики публічно захищається аспірантом на підсумковій (звітній) конференції (семінар, засідання) перед комісією, яка створюється за розпорядженням завідувача кафедри і складається з викладачів (не менше двох) відповідної кафедри. Оцінка визначається з урахуванням своєчасності подання необхідних документів з практики, якості підготовленого звіту, виконання індивідуального плану, відгуку керівника, рівня знань, результатів анкетування серед студентів групи, в якій проводилися заняття під час практики та рівня захисту аспіранта за диференційною шкалою («відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно»), яка характеризує успішність аспіранта. З метою об'єктивного оцінювання знань та вмінь, набутих під час проходження практики, захист звітів про практику проводиться з урахуванням виконаних аспірантами завдань та відповідної кількості балів за кожний вид роботи. Підсумки педагогічної практики обговорюються на засіданні кафедри, а загальні підсумки практики підводяться на засіданнях вченої ради факультету.

10. Форми та методи контролю

Поточний контроль здійснюється науковим керівником (керівником практики) впродовж проходження аспірантами педагогічної практики шляхом оцінки їх систематичної роботи, залікових навчальних занять. Підсумковий контроль здійснюється у кінці проходження педагогічної практики шляхом оцінювання цілісної систематичної педагогічної діяльності практиканта впродовж визначеного періоду. Кінцевим результатом педагогічної практики є захист її результатів перед комісією у формі підсумкової конференції (семінар, засідання).

Завдання, виконані аспірантами оцінюються за кількістю балів.

Розподіл балів, які отримують аспіранти за практику

№ п/п	Вид роботи	Кількість балів
1	Проведення навчальних занять	20
2	Рецензія на відвідані лекції, практичне заняття (не менше двох)	10
3	Розробка методичного забезпечення, презентаційних матеріалів	10
4	Підготовка конспекту лекцій та презентаційного матеріалу до них	20
5	Методичні вказівки до виконання індивідуальних завдань студентами	10
6	Презентація захисту	10
7	Доповідь і захист практики	20
	Всього	100

Захист практики оцінюється у 30 балів (презентація захисту, доповідь та захист практики): враховується вичерпність, правильність і переконливість відповідей аспіранта, якість оформлення звіту:

«30-25 балів» – всі завдання практики виконано в повному обсязі, виявлено вміння здобувача застосовувати і творчо використовувати педагогічні та методичні знання, пов'язані з особливостями і засобами педагогічної діяльності. Виявлено вміння проводити семінарські, практичні заняття з застосуванням інноваційних технологій педагогічної діяльності. Також продемонстрована активність та ініціативність у підготовці та проведенні занять зі студентами. Звіт містить всі структурні елементи та його подано у встановлений строк. У щоденнику практики зафіксовано зміст роботи впродовж усього періоду проходження практики, наявність позитивного відгуку.

«24-19 балів» – завдання виконані правильно, але недостатньо повно. Виявлено вміння здобувача застосовувати педагогічні та методичні знання,

пов'язані з особливостями і засобами педагогічної діяльності. Виявлено вміння проводити семінарські, практичні заняття, але заняття шаблонні, не виявлено творчого, індивідуального підходу. Виявлено вміння встановлювати контакт із аудиторією. Звіт містить всі структурні елементи та його подано у встановлений строк. У щоденнику практики зафіксовано зміст роботи впродовж усього періоду проходження практики. Наявність позитивного відгуку.

«18-13 балів» – завдання практики виконано, але неповно. Виявлено вміння проводити заняття, але заняття шаблонні. Звітна документація оформлена згідно вимог. У щоденнику практики зафіксовано зміст роботи впродовж усього періоду проходження практики. Відгук позитивний.

«12-7 балів» – завдання практики виконано в неповному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація оформлена неналежно. Щоденник оформлено фрагментарно.

«6-0 балів» – завдання невиконані або виконані з суттєвими помилками. Виявлені проблеми встановлення контакту, не сформовані вміння здійснювати відповідні види педагогічної діяльності. Звітна документація оформлена з помилками або відсутній щоденник.

Бали, одержані здобувачем під час захисту, та бали, виставлені науковим керівником (керівником практики) за підготовлені звітні документи, сумуються та виставляються у заліковому документі і засвідчуються підписами усіх членів комісії.

Рекомендована література

1. Аспірант України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mi/intranet/aspirant.com.ua/>
2. Болонська декларація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// www.mon.gov.ua/ education/higher/bolon/](https://www.mon.gov.ua/education/higher/bolon/).
3. Бондарчук О.І., Ануфрієва О.Л. Науково-педагогічна практика : робоча програма для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 053 «Психологія», освітньо-наукової програми «Психологія особистісного, соціального та організаційного розвитку». Київ, 2020. 24с.
4. Дзюба П.А. Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі: посібник. Д. : Ліра, 2015. 24 с.
5. Єгорова І. В. Інноваційні технології в роботі куратора академічної групи : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2018. 74 с.
6. Калаур І.Р., Чудик Н.О. Програма та методичні вказівки до проходження (педагогічної практики) аспірантами спеціальності 081 – Право (доктор філософії). Тернопіль, 2016. 22 с. URL: https://www.tneu.edu.ua/pdf/aspirantura/pravo/pedahohichna_praktyka/work.pdf.
7. Козлова М.Г. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ ротапринт, 2014. 200 с.
8. Методичні матеріали з проведення виховної роботи в університеті. Івано-Франківськ : Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, 2014. 42 с.
9. Методи навчання та їх класифікація // Сайт «Osvita.Ua» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/780/>
10. Олійник І. Роль педагогічної практики у формування дослідницької компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. Т.3. С. 86-92.

11. Педагогічна (асистентська) практика: програма та методичні рекомендації до виконання для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини другого (магістерського) рівня вищої освіти / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, С. А. Касьян. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 52 с.

12. Педагогічна практика: рекомендації до проходження аспірантами педагогічної практики [Електронний ресурс] : навч. посіб. для аспірантів спеціальності 122 «Комп'ютерні науки та інформаційні технології», спеціалізації «Інформаційні технології в біології та медицині» / Є. А. Настенко, Л. Д. Добровська, Г. А. Корнієнко; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові данні (1 файл: 512 Кбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 80 с.

13. Перетятко В.В., Омелянчик Л.О. Методичні рекомендації до проходження виробничої (асистентської) практики для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальностей «Біологія», «Екологія та охорона навколишнього середовища», «Генетика», «Хімія». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2016. 53 с.

14. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1488/1/Особливості,%20проблеми%20та%20шляхи%20активізації%20самостійної%20роботи%20студентів.pdf>.

15. Тернопільська В.І., Коломієць Т.В., Піонтківська І.О. Довідник з виховної роботи зі студентами. Тернопіль, 2014. 264 с.

16. Туріщева Л.В. Творчість у педагогічній діяльності. Х.: Вид. група «Основа», 2010. 128 с.

17. Шевченко О.А., Хозраткулова І.А. Тренінги професійного становлення молодих педагогів. Х.: Вид. група «Основа», 2010. 112 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України
2. Офіційне Інтернет-представництво Президента України. URL:
<https://www.president.gov.ua/>
3. Офіційний Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:
<http://www.kmu.gov.ua>
4. <http://minfin.gov.ua/> - Офіційний сайт Міністерства фінансів України
5. www.nbu.gov.ua-Офіційний сайт Національного банку України
6. <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Офіційний сайт Державної служби статистики України.
7. <http://www.nbu.gov.ua> – Національна бібліотека імені В.І.Вернадського
8. <http://www.library.ukma.kiev.ua/amer> – Американська бібліотека НаУКМА
9. <http://www.loc.gov> – бібліотека Конгресу США
10. <http://www.rsl.ru> – Російська державна бібліотека
11. <http://www.bl.uk> – Британська бібліотека
12. [http://www/d-nd.de](http://www.d-nd.de) – Німецька національна бібліотека
13. <http://www.bnf.fr> – Національна бібліотека Франції
14. <http://dev.europeana.eu> – Європейська цифрова бібліотека (Europeana)

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«__» _____ 20__ р.

Звіт

**про проходження педагогічної практики здобувача наукового ступеня
доктора філософії**

(прізвище, ім'я, по батькові)

(галузь знань, спеціальність)

Місце проходження практики _____

Керівник практики _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Запоріжжя**Рік**

Період проходження: день/місяць – день/місяць рік

Загальний обсяг годин: 90 год

План проходження практики

Зміст роботи	Дні		тижня			
	П	В	С	Ч	П	
Перший тиждень	дата	дата	дата	дата	дата	дата
Складання індивідуального плану						
Знайомство з організацією освітньо-виховного процесу кафедри						
Відвідування аудиторних занять викладачів кафедри						
Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка						
Другий тиждень	П	В	С	Ч	П	
Розробка змісту навчальних занять та методична підготовка						
Самостійне проведення навчальних занять						
Участь в оцінюванні якості різних видів робіт слухачів та студентів						
Індивідуальна робота зі слухачами та студентами						
Підготовка звіту про педагогічну практику						

Мета і завдання науково-педагогічної практики

ПОГОДЖЕНО

Керівник практики

Здобувач вищої освіти

ступеня доктора філософії

" ____ " _____ 20__ р. " ____ " _____ 20__ р.

Щоденник практики

За період практики було виконано (стислий опис змісту педагогічної практики):

1. Знайомство з організацією навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти.
2. Вивчення досвіду викладання провідних викладачів під час відвідування аудиторних занять з навчальних дисциплін.
3. Розробка змісту навчальних занять, методична робота з дисципліни.
4. Самостійне проведення навчальних занять з дисципліни (лекцій, семінарів, практичних занять), самоаналіз.

Пасивна практика

№	Тема лекції чи семінарського (практичного) заняття, які відвідувалися в ході практики	ПІБ викладача який проводив заняття	факультет курс група	Дата	Підпис викладача
1	2	3	4	5	6

Активна практика

№	Тема лекції чи семінарського (практичного) заняття, які проводив аспірант-практикант	факультет курс група	Дата	Оцінка	Підпис викладача
1	2	3	4	5	6

Відгук та оцінка роботи аспіранта на практиці (заповнює керівник практики від бази практики)

Підпис керівника практики від бази практики

(посада, прізвище, ім'я, по батькові) _____

Печатка бази практики

“   ” _____ 20__ р.

Відгук про виконання завдання керівника практики

Підпис керівника практики

(посада, прізвище, ім'я, по батькові) _____

Дата складання заліку “ ____ ” _____ 20 ____ р.

Оцінка: за національною шкалою _____

Оцінка за шкалою ECTS _____

Завідувач кафедри _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Науковий керівник (керівник практики):

_____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20 ____ р.

Додаток Б

Взаємовідвідування занять колег аспірантів-практикантів**АНАЛІЗ ЗАНЯТТЯ**

1. П.І.Б. аспіранта, який провів заняття

2. Дата відвідування, час

3. Спеціальність, предмет

4. Шифр групи студентів, в якій проводилось заняття

5. Вид навчального заняття

(лекція, семінар, практичне, лабораторне)

Тема заняття _____

№	Що оцінюється	Якісна оцінка	Бали
		а) представлено досить повно: б)	5
		представлено частково;	4
		в) представлено не в повній мірі	3
1	Загальні відомості про навчальне заняття		
	зв'язок теми навчального заняття з попередніми і наступними		
	доведення мети та завдань як кінцевого результату навчального заняття		
2	Відбір навчального матеріалу		

	для заняття:		
	раціональність відбору наукових, засадничих знань, понять, фактів, що складають основу розвитку умінь, навичок студентів		
	спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем, соціального значущих та актуальних для життя студентів, задоволення їхніх пізнавальних і особистісних потреб та інтересів		
	відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку студентів, їхнім пізнавальним можливостям		
	стимулювання інтересу студентів до змісту (новизна, значущість понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації через призму бачення викладача, науковця)		
3	Застосування методів, прийомів, засобів, форм організації освітньо-пізнавальної діяльності студентів		
	творче, цілеспрямоване поєднання методів		
	активізація думки студентів, стимулювання їх до критичного та творчого мислення		
	вияв власної позиції, поглядів, самостійного пошуку		
	використання наочних матеріалів		
4	Діяльність аспіранта-викладача:		
	ставлення до студентів, наявність позитивної		

	установки		
	комунікативні уміння, відкритість, щирість, знаходження контакту зі студентами, вияв педагогічного такту в організації взаємодії зі студентами		
	рівень підготовка викладача до заняття, знання предмету		
	грамотність мовлення		
	зовнішній вигляд		
	уміння триматися перед аудиторією		
5	Діяльність студентів:		
	ставлення студентів до процесу навчання, застосованих форм, методів організації навчально- пізнавальної діяльності, їхня мотивація		
	ставлення до особистості викладача		
6	організація міжособистісної взаємодії студентів та розвиток їхніх взаємин:		
	створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті		
	застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів (дискусії, діалоги, групові форми, колективна робота тощо).		
7	Отримання зворотного зв'язку:		
	застосування методів, прийомів організації зворотного зв'язку на кожному етапі навчального заняття		
	перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу, рівня		

	сформованості їхніх знань та умінь		
	об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів		
	мотивація оцінок студентів без елементів критики особистості		
8	Загальні висновки, пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять		

Прізвище, ініціали аспіранта-практиканта, який склав рецензію

Дата / Підпис

Додаток В

Орієнтовна схема аналізу практичного (семінарського) заняття

1. Загальні відомості про навчальне заняття: дата проведення заняття; тема навчального заняття, як вона сформульована викладачем, її зв'язок з попередніми й наступними темами, місце у відповідному розділі навчальної програми; форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі й поставленій меті; рівень досягнення мети й отримані результати, чинники, що сприяли цьому; сильні та слабкі сторони, загальні враження від заняття.

2. Підготовка викладача до організації навчального заняття: наявність у викладача плану-конспекту заняття; готовність студентів, обладнання і навчальної аудиторії до заняття (охайність і порядок, чи достатньо вона провітрена, чи не заважає шум на вулиці, в коридорі тощо); визначення структури заняття; використання фахової та методичної літератури під час підготовки.

3. Постановка мети і завдань навчального заняття: усвідомлення і зацікавленість студентів у необхідності досягнення мети і виконання завдання; формування у студентів позитивної мотивації на досягнення мети; об'єктивність кінцевого результату як показника досягнення мети.

4. Відбір змісту навчального матеріалу, розвиток особистісного ставлення студентів до нього: раціональний відбір наукових, фундаментальних знань, понять, фактів, що складають основу розвитку вмінь і навичок студентів, їхнього соціального становлення, подальшого навчання; відображення в змісті особливостей наряду підготовки і професійної спрямованості; спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем соціального значущих і актуальних для життя студентів; відповідність змісту навчального матеріалу рівню їхнього інтелектуального розвитку, їхнім пізнавальним можливостям; задоволення пізнавальних і

особистісних потреб та інтересів студентів; стимулювання інтересу студентів до змісту (новизна, різностороння значущість знань і умінь, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації через призму бачення викладача-науковця, висунення проблемних запитань, показ суперечностей, ознайомлення з історією наукового пошуку, визначення проблем, що демонструють значущість матеріалу та його застосування в майбутній професійній діяльності); інтегрування змісту навчального матеріалу з іншими темами, навчальними дисциплінами та спецкурсами; формування понятійного апарату, наявності висновків із кожного питання та зв'язку з матеріалом, що вивчається; ознайомлення студентів із сучасним обладнанням і методами проведення наукових досліджень у відповідних галузях.

5. Застосування методів, прийомів, засобів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів: раціональне використання методично доцільних засобів, методів і форм навчання, спрямованих на найбільш ефективне здійснення мети заняття, забезпечення логічної послідовності, їхнього творчого і цілеспрямованого поєднання; застосування наочності на занятті, природного матеріалу, комп'ютерів тощо; запровадження елементів наукових досліджень, використання сучасних методів планування; виконання завдань дослідницького характеру; сприяння активізації думки студентів, стимулювання їх до критичного і творчого мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку й дослідження.

6. Діяльність викладача: ставлення до студентів, наявність позитивної установки; стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні вміння, відкритість, щирість і встановлення контакту зі студентами; вміння точно й обґрунтовано висловлювати свої думки мовою конкретної науки; вміння організовувати роботу студентів, підвищувати їхню активність, зацікавленість та увагу до завдань, які виконується; розвиток продуктивного мислення студентів у перебігу обговорення проблем, що розглядаються,

залучення їх до колективної пізнавальної діяльності; уміння викладача створити умови для розвитку творчих здібностей студентів на основі використання принципів проблемного навчання; вияв педагогічного такту в організації взаємодії зі студентами, витримка, кмітливість, гумор; культура мовлення, дикція, голос, ритм подання матеріалу; зовнішній вигляд викладача, міміка, жестикуляція, постава, місцезнаходження в навчальній аудиторії; стиль роботи викладача: енергійність, рішучість, захопленість, млявість, в'ялість, байдужість.

7. *Діяльність студентів*: кількість студентів на занятті; ставлення студентів до процесу навчання, застосованих форм і методів організації навчально-пізнавальної діяльності; характер і сила мотивації студентів; наскільки детально розглядалися студентами окремі теоретичні положення навчальної дисципліни; набуття студентами практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою тощо; ставлення до особистості викладача.

8. *Організація міжособистісної взаємодії студентів і розвиток їх взаємин*: уміння «володіти» аудиторією, підтримувати дисципліну; наявність авторитету викладача у студентів; створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті; реалізація індивідуального підходу до студентів під час надання індивідуальних завдань з урахуванням їх схильностей і можливостей; застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів (групові форми роботи, дискусії, ділові ігри тощо).

9. *Отримання зворотного зв'язку*: методика проведення попереднього і поточного контролю знань і умінь студентів; постановка загальної проблеми викладачем та її обговорення і вирішення за участю студентів; застосування зворотного зв'язку для усвідомлення особливостей діяльності, мислення студентів, мотивації навчання з метою вдосконалення організації навчальних занять; розв'язання контрольних завдань, з їхнім наступним обговоренням, перевіркою та оцінюванням; вимоги до оформлення виконання практичних

завдань; ведення викладачем журналу обліку виконання завдань студентами на занятті; об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів та загальної оцінки роботи академічної групи; аргументація оцінок студентів без елементів критики особистості.

10. Оцінка рівня проведення навчального заняття: реалізація викладачем плану заняття, досягнення мети і виконання завдань; об'єм і якість знань, умінь і навичок набутих студентами на занятті, їх усвідомлення, глибина, міцність, професійна орієнтованість; позитивні та негативні сторони заняття; зауваження і пропозиції щодо усунення недоліків; оцінка науково-методичного рівня проведення навчального заняття: задовільний, належний чи високий; загальні висновки, пропозиції та поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять.

Методичне видання
(українською мовою)

Удовика Лариса Григорівна

Сидоров Ярослав Олексійович

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

**Методичні рекомендації до організації та проходження практики
для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 Право освітньо-наукової
програми 081 Право.**

Рецензент *Т.О. Коломоєць*
Відповідальний за випуск *В.К. Колпаков*
Коректор *Я.О. Сидоров*